

Social Work & Education

©SW&E. 2026

УДК 364-787.2:378.011.3-052](100)](045)

DOI: 10.25128/2520-6230.26.1.4

Оксана КРАВЧЕНКО,

доктор педагогічних наук,
професор, декан факультету
соціальної та психологічної освіти,
Уманський державний
педагогічний університет імені
Павла Тичини, Умань, Україна;
okskravchenko@ukr.net,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9732-6546>

Алла ВОЙТОВСЬКА,

доктор філософії з соціальної
роботи, доцент кафедри соціальної
педагогіки та соціальної роботи,
Уманський державний
педагогічний університет імені
Павла Тичини, Умань, Україна;
alla.voytovskaya@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4960-6348>

Статус статті:

Отримано: січень 08, 2026

1-перегляду: березень 18, 2026

Прийнято: березень 30, 2026

Кравченко, О., Войтовська, А. (2026).

Освітні практики формування соціально-емоційних
навичок у протидії насильству в межах
сеукраїнської кампанії «16 днів проти насильства»
. *Social Work and Education*, Vol. 13, No. 1. pp. 50-56.
DOI: 10.25128/2520-6230.26.1.4

ОСВІТНІ ПРАКТИКИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНИХ НАВИЧОК У ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВУ В МЕЖАХ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ КАМΠΑНІЇ «16 ДНІВ ПРОТИ НАСИЛЬСТВА»

Анотація. У статті проаналізовано проблему насильства, зокрема гендерно зумовленого та домашнього, як одну з ключових соціальних загроз сучасного суспільства, що має системний характер і негативно впливає на фізичне, психічне та соціальне благополуччя особистості. Акцентовано увагу на зростанні ризиків насильства в умовах повномасштабної війни в Україні, зумовлених підвищеним рівнем стресу, вимушеним переміщенням населення, руйнуванням соціальних зв'язків і загостренням сімейних криз. Узагальнено сучасні наукові підходи до розуміння феномену гендерно зумовленого насильства, його структурних, соціальних і правових детермінант, а також проаналізовано внесок українських дослідників у вивчення цієї проблематики.

Особливу увагу приділено ролі закладів освіти як ключового середовища первинної профілактики насильства та формування в молоді цінностей рівності, взаємоповаги й ненасильницької поведінки. Метою статті є узагальнення та аналіз досвіду реалізації Всеукраїнської кампанії «16 днів проти насильства» в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини, а також визначення ефективних молодіжних освітніх і соціально-педагогічних практик протидії насильству.

У статті представлено результати комплексної програми заходів, реалізованих за участі структурних підрозділів університету, Гендерного центру, молодіжних і громадських ініціатив, а також партнерів з органів місцевого самоврядування. Показано значення проєктної діяльності та міжсекторальної взаємодії, зокрема в межах проєкту «Гендерна рівність: крок до справедливого суспільства», для підвищення рівня обізнаності молоді й громади щодо форм насильства та механізмів реагування. Доведено, що поєднання просвітницьких, тренінгових і креативних форм роботи сприяє формуванню нульової толерантності до насильства та активізації молоді як суб'єкта соціальних змін.

Ключові слова: гендерно зумовлене насильство, молодь, соціально-педагогічна діяльність, соціально-емоційні навички, профілактика насильства, освітні практики, кампанія «16 днів проти насильства».

ВСТУП

Проблема насильства, зокрема гендерно зумовленого та домашнього, упродовж останніх десятиліть залишається однією з ключових соціальних проблем у світі та в Україні. За даними міжнародних організацій, насильство є порушенням базових прав людини, має системний характер та негативно впливає на фізичне, психічне і соціальне благополуччя особистості. Особливої уваги потребує питання запобігання насильству щодо жінок, дітей та інших вразливих груп населення, адже його наслідки виходять далеко за межі приватного життя та впливають на розвиток громади і суспільства загалом.

В умовах повномасштабної війни в Україні проблема насильства загострюється через підвищений рівень стресу, вимушене переміщення населення, руйнування соціальних зв'язків та зростання кількості кризових ситуацій у сім'ях. Це актуалізує потребу у посиленні профілактичної роботи, розвитку культури ненасильницької поведінки та формуванні в молоді цінностей рівності, взаємоповаги й відповідальності.

Заклади освіти відіграють провідну роль у системі превенції насильства, оскільки саме в освітньому середовищі створюються умови для формування світогляду, соціальних установок і громадянської позиції молодого покоління. У цьому контексті особливої значущості набувають загальнонаціональні та міжнародні ініціативи, зокрема Всеукраїнська кампанія «16 днів проти насильства», яка щорічно об'єднує державні інституції, заклади освіти, громадські організації та молодь навколо ідеї протидії будь-яким формам насильства.

В українській науковій літературі ця тематика розглядається з різних позицій: правознавчої (Сенченко І., Слабоспицька І.), соціальної роботи (Лагутіна Л., Коваленко Н., Семигіна Т., Ярошенко А.), психології (Романенко Л., Гнатюк Т.), освітньої сфери (Луценко О., Кобзар О.). Водночас бракує цілісного міждисциплінарного підходу, який би поєднував зазначені перспективи й враховував особливості постконфліктного контексту, притаманні сучасній Україні.

В українському науковому просторі дослідження Н. Мосол і Л. Чернікової розглядають ГЗН у контексті надзвичайних ситуацій, зокрема стресових умов війни, й ідентифікують, що кризи значно підсилюють як фізичні, так і психологічні форми насильства, що висуває вимогу адаптації превентивних соціально-психологічних стратегій у подібних умовах.

У більш широкому українському дослідженні А. Жиравецького акцентується на структурних причинах гендерного насильства: він виокремлює вплив соціальних норм, стереотипів щодо гендерних ролей та нерівних соціальних взаємин як визначальних чинників, що сприяють легітимації насильства щодо жінок у повсякденних практиках.

Юридичні аспекти ГЗН в умовах збройного конфлікту досліджував І. Заворотько, який у своїй дисертації розкриває проблема класифікації і кримінально-правової оцінки сексуального та гендерно обумовленого насильства в контексті міжнародного права, підкреслюючи значення належної правової кваліфікації таких злочинів для притягнення винних до відповідальності та захисту прав потерпілих у збройних конфліктах.

Також варто згадати внесок А. Політової у дослідження кримінальної відповідальності за ГЗН в українському правовому полі. Її аналіз охоплює проблеми правового реагування на насильство під час воєнного стану, виявляючи невідповідність наявних наукових розробок актуальним викликам та законодавчим змінам, що свідчить про необхідність подальшого розвитку

наукової бази у цій сфері. Зростає кількість емпіричних досліджень, що стосуються ефективності профілактичних програм у школах, громадах і на робочих місцях (UNFPA Ukraine, 2024).

Метою статті є узагальнення та аналіз досвіду реалізації Всеукраїнської кампанії «16 днів проти насильства» в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини та визначення ефективних молодіжних освітніх практик протидії насильству.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Гендерні стереотипи визначають очікування щодо «належної» поведінки жінок і чоловіків, формують межі допустимого, часто легітимізують агресію щодо жінок і сприяють стигматизації постраждалих. Такі уявлення не лише ускладнюють виявлення фактів насильства, а й суттєво знижують ефективність заходів реагування та підтримки, формування безпечного середовища (Сарнацька & Семигіна, 2023).

У науковому дискурсі насильство розглядається як складне соціальне явище, що має різні форми прояву: фізичне, психологічне, сексуальне, економічне насильство, а також структурне та символічне насильство. Гендерно зумовлене насильство трактується як таке, що ґрунтується на нерівності влади між жінками і чоловіками та підтримується гендерними стереотипами, дискримінаційними нормами і соціальними практиками.

Сучасні підходи до протидії насильству базуються на поєднанні правового, соціального, психологічного та педагогічного компонентів. У центрі уваги перебуває превентивна діяльність, спрямована на формування ненасильницької культури, розвиток емоційного інтелекту, емпатії, навичок мирного вирішення конфліктів і критичного осмислення соціальних стереотипів.

Після повномасштабного вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 року фіксується суттєве збільшення випадків усіх форм гендерно зумовленого насильства – передусім домашнього, у тому числі психологічного та економічного (ГО «Ла Страда-Україна», 2023). Освітнє середовище розглядається як ключовий простір первинної профілактики насильства, оскільки саме тут відбувається цілеспрямований вплив на процес соціалізації дітей та молоді. Через інтеграцію гендерно чутливого підходу, прав людини та соціально-педагогічних технологій заклади освіти можуть ефективно впливати на зміну поведінкових моделей та ціннісних орієнтацій молодोї людини, її ставлення до норм і цінностей суспільства.

Соціально-педагогічна діяльність у сфері протидії насильству базується на принципах міждисциплінарності, партнерства, участі та орієнтації на права людини. Важливим є залучення молоді не лише як об'єкта профілактичних впливів, а і як активного суб'єкта змін (Коваленко, 2022).

У 2025 році в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини реалізовано комплексну програму заходів у межах Всеукраїнської кампанії «16 днів проти насильства». До організації долучилися кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи, Гендерний центр, Молодіжний центр «Start», Центр підтримки та інклюзивного туризму «Без бар'єрів», а також партнери з органів місцевого самоврядування та громадського сектору.

Програма включала інформаційно-просвітницькі зустрічі, тренінги з підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери, навчальні екскурсії до соціальних служб, вуличні акції, інклюзивні заходи та створення інформаційного простору «Стоп насильству». Такий комплексний підхід сприяв підвищенню

обізнаності молоді щодо форм насильства, механізмів реагування та доступних сервісів допомоги.

Важливим підґрунтям для реалізації заходів у межах Всеукраїнської кампанії «16 днів проти насильства» стала системна проєктна діяльність Гендерного центру Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини та залучення його представників до національних і міжнародних ініціатив у сфері гендерної рівності та запобігання гендерно зумовленому насильству.

Зокрема, у 2025 році команда Гендерного центру взяла участь у реалізації проєкту «Гендерна рівність: крок до справедливого суспільства», спрямованого на підвищення рівня гендерної грамотності та обізнаності щодо протидії гендерно зумовленому й домашньому насильству серед представників Уманської міської територіальної громади. Проєкт поєднав освітні, комунікаційні та інтерактивні інструменти й охопив здобувачів вищої освіти, викладачів, працівників соціальної сфери, представників органів місцевого самоврядування та громадських організацій.

У межах проєкту було реалізовано комплекс заходів: тематичні тренінги з гендерної грамотності та протидії домашньому насильству, інформаційно-просвітницькі кампанії у засобах масової інформації та соціальних мережах, підготовлено й розповсюджено інформаційні матеріали, проведено круглий стіл за участі органів місцевого самоврядування та громадського сектору, а також організовано масовий флешмоб «Не мовчи! Дій!». Такий формат роботи сприяв формуванню нульової толерантності до насильства та підвищенню готовності членів громади реагувати на випадки його прояву (рис.1).

Реалізація проєкту стала логічним продовженням багаторічної діяльності виконавиць у сфері гендерної політики та соціальної роботи. Зокрема, учасниці команди є авторками «Гендерного паспорту УДПУ імені Павла Тичини» та «Гендерного паспорту факультету соціальної та психологічної освіти», що забезпечує науково обґрунтований підхід до впровадження принципів гендерної рівності в освітнє середовище (Кравченко О, Войтовська А., 2022).

Окрім цього, досвід участі у проєктах, спрямованих на посилення жіночого лідерства, забезпечення доступу жінок до правосуддя, соціально-емоційну підтримку дітей і молоді, а також ментальне здоров'я у громадах України та за кордоном, дозволив інтегрувати кращі практики міжсекторальної взаємодії та інклюзивного підходу в реалізацію кампанії «16 днів проти насильства». Це суттєво підвищило якість заходів та їхній профілактичний потенціал щодо гендерно зумовленого й домашнього насильства.

Особливе місце в межах кампанії посів Всеукраїнський конкурс учнівських та студентських відеоробіт «Молодь протидіє насильству». Метою конкурсу стало формування у здобувачів освіти усвідомлення недопустимості насильства, розвиток творчого потенціалу та активізація громадянської позиції молоді.

У конкурсі взяли участь 28 відеоробіт, представлених учнями закладів загальної середньої освіти, здобувачами фахової передвищої та вищої освіти з різних регіонів України. Тематика робіт охоплювала проблеми булінгу, дискримінації, домашнього насильства, цінності людської гідності, поваги та рівності. Аналіз представлених матеріалів засвідчив високий рівень соціальної чутливості молоді та її готовність до публічного висловлення позиції щодо неприйнятності насильства.

Використання відеоформату як інструменту соціально-педагогічної роботи сприяє розвитку медіаграмотності, критичного мислення та емпатії, а також

підсилює профілактичний вплив через мову, близьку та зрозумілу молодому поколінню.

ВИСНОВКИ

Проблема насильства потребує комплексного, системного та довготривалого реагування, у якому важливу роль відіграє освітнє середовище. Узагальнений досвід реалізації Всеукраїнської кампанії «16 днів проти насильства» в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини засвідчує, що поєднання просвітницьких, тренінгових, практико-орієнтованих та творчих форм роботи є ефективним інструментом профілактики гендерно зумовленого та домашнього насильства.

Залучення учнівської та студентської молоді до активної участі у заходах кампанії сприяє формуванню громадянської відповідальності, підвищенню рівня обізнаності щодо прав людини та розвитку стійких установок ненасильницької поведінки. Конкурс відеоробіт «Молодь протидіє насильству» продемонстрував потенціал молоді як агента соціальних змін та підтвердив доцільність використання креативних і медіаорієнтованих підходів у соціально-педагогічній діяльності.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаються у вивченні впливу подібних освітніх практик на довгострокові поведінкові стратегії молоді, а також у розробці моделей їх системного впровадження на рівні територіальних громад і закладів освіти.

ЛІТЕРАТУРА

ГО «Ла Страда-Україна». (2023). *Річний звіт*. <https://la-strada.org.ua/wp-content/uploads/2025/01/finalnyj-zvit-za-2023.pdf>

Коляда, Н., Кочубей, Т. ., Левченко, Н. ., & Войтовська, А. . (2025). Вплив гендерних стереотипів на виникнення насильства щодо жінок: аналіз сучасних тенденцій. *Social Work and Education*, 12(2), 202–214. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.25.2.6>.

Кравченко, О., Войтовська, А., Сарнацька, А., & Лисенко, А. (2022). Формування гендерно недискримінаційного середовища в умовах закладу вищої освіти. *Соціальна робота та соціальна освіта*. № 1 (8). С. 160-170. DOI: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.1\(8\).2022.262711](https://doi.org/10.31499/2618-0715.1(8).2022.262711)

Левченко, К. Б. (2003). Гендерна рівність: філософсько-правовий аналіз. *Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ*. 48 с.

Марценюк, Т. (2014). Гендерна рівність і недискримінація: посібник для експертів і експерток аналітичних центрів. 65 с.

Сарнацька, А., & Семигіна, Т. (2023). Насильство над жінками з боку інтимних партнерів: сутність та різновиди. *Соціальна робота та соціальна освіта*, (2 (11)), 87-98.

UNFPA Ukraine. 2024. *Voices from Ukraine Report: Assessment Findings and Recommendations*. <https://ukraine.unfpa.org/uk/publications/voices-ukraine-pilot>

EDUCATIONAL PRACTICES FOR DEVELOPING SOCIAL AND EMOTIONAL SKILLS IN PREVENTING VIOLENCE WITHIN THE FRAMEWORK OF THE ALL-UKRAINIAN CAMPAIGN «16 DAYS AGAINST VIOLENCE»

Oksana KRAVCHENKO, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Social Pedagogy and Social Work Department, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, Ukraine; okskravchenko@ukr.net

Alla VOITOVSKA, PhD, Associate Professor of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, Ukraine; alla.voytovskaya@gmail.com

Abstract. *The article analyzes the problem of violence, in particular gender-based and domestic violence, as one of the key social threats of contemporary society, which has a systemic nature and negatively affects the physical, psychological, and social well-being of individuals. Special attention is paid to the increased risks of violence in the context of the full-scale war in Ukraine, caused by heightened stress levels, forced displacement of the population, the disruption of social ties, and the escalation of family crises. The paper summarizes current scholarly approaches to understanding the phenomenon of gender-based violence, its structural, social, and legal determinants, and analyzes the contribution of Ukrainian researchers to the study of this issue.*

Particular emphasis is placed on the role of educational institutions as a key environment for the primary prevention of violence and for fostering values of equality, mutual respect, and non-violent behavior among young people. The purpose of the article is to generalize and analyze the experience of implementing the All-Ukrainian Campaign “16 Days Against Violence” at Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University and to identify effective youth-oriented educational and socio-pedagogical practices for preventing violence.

The article presents the results of a comprehensive program of activities implemented with the participation of university structural units, the Gender Center, youth and civic initiatives, as well as partners from local self-government bodies. The significance of project-based activities and intersectoral cooperation, in particular within the project “Gender Equality: A Step Towards a Just Society,” is demonstrated as a means of increasing awareness among young people and the community regarding forms of violence and response mechanisms. It is proven that the combination of educational, training, and creative forms of work contributes to the formation of zero tolerance for violence and to the empowerment of youth as active agents of social change.

Keywords: *gender-based violence, youth, socio-pedagogical activity, social and emotional skills, violence prevention, educational practices, «16 Days Against Violence» campaign.*

References

NGO «La Strada-Ukraine». (2023). *Richnyi zvit* [Annual report]. <https://la-strada.org.ua/wp-content/uploads/2025/01/finalnyj-zvit-za-2023.pdf> [in Ukrainian].

Kolyada, N., Kochubey, T., Levchenko, N., & Voitovska, A. (2025). The impact of gender stereotypes on the emergence of violence against women: analysis of current trends. *Social Work and Education*, 12(2), 202–214. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.25.2.6> [in Ukrainian].

Kravchenko, O., Voitovska, A., Sarnatska, A., & Lysenko, A. (2022). Directions of activity of the gender center in the conditions of the institution of higher education. *Social Work and Social Education*, (1(8), 160–170. [https://doi.org/10.31499/2618-0715.1\(8\).2022.262711](https://doi.org/10.31499/2618-0715.1(8).2022.262711) [in Ukrainian].

Levchenko, K. B. (2003). Gender equality: philosophical and legal analysis. Kharkiv: Publishing house of the National University of Internal Affairs. [in Ukrainian].

Martsenyuk, T. (2014). Gender Equality and Non-Discrimination: A Guide for Think Tank Experts. [in Ukrainian].

Sarnatska, A., & Semigina, T. (2023). Violence against women by intimate partners: essence and varieties. *Social Work and Social Education*, (2 (11)), 87-98. [in Ukrainian].

UNFPA Ukraine (2024). *Voices from Ukraine Report: Assessment Findings and Recommendations*. <https://ukraine.unfpa.org/uk/publications/voices-ukraine-pilot>

Article history:

Received: January 08, 2026

1st Revision: March 18, 2026

Accepted: March 30, 2026